

บทความวิจัย (Research Article)

การเปลี่ยนแปลงกับความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนชาติพันธุ์มูเซอตำ
บ้านขอบด้ง ตำบลมอนปิน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
Economic Changes and Development Needs, ethnics' community
of Black Muser, Khob Dong village, Mon Pin Sub-district, Fang District,
Chiang Mai Province

เกศสุดา สิทธิสันติกุล^{1*} ขนิษฐา เสถียรพีระกุล¹
นลินี คงสุบรรณ¹ ปรารถนา ยศสุข² และพิชาญ จินาปุ๊ก³
Katesuda Sitthisuntikul^{1*}, Kanitta Satienpeerakul¹,
Nalinee Kongsubun¹, Pradtana Yossuck² and Picharn Jinapook³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนชาติพันธุ์มูเซอตำ บ้านขอบด้ง ตำบลมอนปิน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยแกนนำชุมชน สมาชิกชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 30 คน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลาแบ่งออกเป็นยุคเศรษฐกิจพึ่งพิงไร่ฝิ่นและไร่ข้าวหมอนเวียน ยุคเศรษฐกิจพึ่งพิงการเกษตรท่ามกลางการพัฒนา และยุคเข้าสู่เศรษฐกิจแบบทุนนิยมหลังการพัฒนา ตามลำดับ ส่วนความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่ การเพิ่มมูลค่าการเกษตรทั้งด้านการผลิตและการตลาด การพัฒนาและจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ การจัดสรรที่ดินทำกินที่มั่นคงแก่เกษตรกร การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะการศึกษาและศักยภาพความเป็นผู้นำ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพื้นที่สูง ได้แก่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนชาติพันธุ์

¹ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290

Faculty of Economics, Maejo University, Chiang Mai 50290

² วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290

School of Administrative Studies, Mae Jo University, Chiang Mai 50290

³ มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

Facilitator for Social Development, Royal Project Foundation, Chiang Mai 50200

*Corresponding author; email: ktieng71@hotmail.com

(Received: 6 March 2025; Revised: 22 October 2025; Accepted: 1 November 2025)

DOI: <https://doi.org/10.14456/psruhss.2025.18>

Abstract

This study aimed to investigate the economic change and the needs of economic development at ethnics' community of black Muser in Khob Dong village, Mon Pin sub-district, Fang district, Chiang Mai province. There were thirty target participants which included community leaders, community members, and related agencies. Document analysis, interviews, and focus groups were used for data collection. The results indicated the period of economic changes; economic depending upon opium and rice shifting farm, economic depending upon agriculture amidst development, and economic trend toward capitalist economy, respectively. In addition, the needs of economic development included value-added agriculture in production and marketing, water development and quantitative and qualitative water management for agriculture, allocation of arable land for security of agriculturalists, promotion of eco-tourism, and social development especially education and leadership potential. Policy recommendations for highland community economic development cover strengthening community economy, encouraging capacity building of community leaders for natural resource management, and ensuring equitable resource allocation.

Keywords: Change, Economic development, Ethnics community

บทนำ

การเติบโตทางเศรษฐกิจมักเกิดขึ้นไปพร้อมกับการพัฒนาของแต่ละประเทศอย่างต่อเนื่อง และมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบัน การบริหารจัดการ สังคม ทัศนคติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ รวมถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และการสนับสนุนของหน่วยงานต่างประเทศ (Todaro & Smith, 2020) เช่น ในยุโรป เดนมาร์ก สวีเดน และเนเธอร์แลนด์มีศักยภาพทางเทคโนโลยีที่พร้อมจะรับมือการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและใช้ฐานข้อมูลแอปพลิเคชันเพื่อการแข่งขันในตลาดโลก (Bezrukov et al., 2022) ทฤษฎีของ Kuznets เชื่อว่า โครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจากฐานการเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมและการบริการ เนื่องจากให้โอกาสในการจ้างงานและแสวงหารายได้มากกว่าภาคเกษตร ยิ่งเกิดการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและการบริการ ความเต็มในการจ้างงานและรายได้จะเพิ่มมากขึ้น หากเกิดการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและการบริการ มีนโยบายและมาตรการภาครัฐที่เหมาะสม (Baymul & Sen, 2020) ในเอเชีย โครงสร้างเศรษฐกิจจีนที่เคยยึดโยงกับการเกษตรดั้งเดิมเปลี่ยนผ่านไปสู่การขยายตัวของอุตสาหกรรมและการมุ่งเน้นเศรษฐกิจตามกลไกตลาดมากกว่าการที่รัฐเป็นผู้กำหนด หลังการขยายตัวของเมืองนับแต่เกิดการปฏิรูปประเทศในปี 2520 (Liu, 2020) อีกทั้งเวียดนามหลุดพ้นจากประเทศด้อยพัฒนาและกลายเป็นประเทศรายได้ปานกลางทัดเทียมกับเกาหลีใต้ มาเลเซีย และจีน จากการเน้นนโยบายเพิ่มรายได้ ยกกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ และจัดสวัสดิการสังคมแก่คนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคควบคู่ไปกับการดูแลระบบนิเวศ และรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพที่ดี (Tran et al., 2020)

ในทำนองเดียวกัน โครงสร้างเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบยังชีพและเน้นการผลิตเพื่อการบริโภคและการแลกเปลี่ยนในชุมชนสู่เศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการค้าและการลงทุนในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม (Manachansuk & Kittisara, 2021) และมีการกำหนดทิศทางนโยบายตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Rattanachauy, 2017) นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นจาก

อิทธิพลของนโยบายและโครงสร้างเศรษฐกิจระดับประเทศ ดังเช่น การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนบ้านหนองหอยเก่า อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ จำเป็นต้องเปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่พึ่งพิงการเกษตรเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพิงการท่องเที่ยว เกิดอาชีพค้าขายและธุรกิจที่พักมากมายแทนที่การเพาะปลูกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่นิยมท่องเที่ยวโดยมอญแจ่ม (Pounpunwong, 2017) ในจังหวัดภูเก็ต เศรษฐกิจชุมชนเคยเติบโตจากการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ต่อมาจำเป็นต้องปรับตัวสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตกอันดามันจากทัศนียภาพที่สวยงาม โดยเชื่อมโยงธุรกิจที่พักในจังหวัดและระหว่างประเทศ (Yamsrisuk & Issariyanon, 2021) เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจเหล่านี้่อานำสังคมดั้งเดิมก้าวไปสู่ความทันสมัยเพื่อแสดงถึงความมั่งคั่ง อันอาจนำมาซึ่งความเปราะบางทางเศรษฐกิจจากการรับวัฒนธรรมแบบทุนนิยมที่ต้องพึ่งพาทายนอกมากขึ้น (Thaha & Galib, 2022)

ด้วยเหตุนี้ แม้งานวิจัยดังกล่าวจะชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจ แต่ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายความเกี่ยวข้องของเศรษฐกิจกับสังคมในกระแสนิยมมากขึ้นในบริบทเฉพาะ การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนพื้นที่สูงที่เกี่ยวข้องกับบริบทพื้นที่อันเป็นเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น และรูปแบบการใช้ชีวิตที่กำลังเปลี่ยนไปจากการพัฒนาเศรษฐกิจ พื้นที่ศึกษาอยู่ในชุมชนบ้านขอบด้ง ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติพันธุ์มูเซอตำในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และอยู่ภายใต้การพัฒนาของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง โดยเฉพาะด้านการเกษตร เศรษฐกิจชุมชนบ้านขอบด้งกำลังก้าวเข้าสู่ความเปราะบางจากการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตมาอย่างต่อเนื่องหลังได้รับการพัฒนา ชนชาติพันธุ์มูเซอตำดั้งเดิมมักใช้ชีวิตเร่ร่อนและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนตามป่าเขาทางตอนเหนือของประเทศไทยมายาวนานกว่า 150 ปี และเป็นคนกลุ่มแรกที่เข้าไปบุกเบิกพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยใน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมานโยบายการพัฒนาผลักดันให้ชุมชนขยายตัวและผู้คนต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์ภายนอกที่ซับซ้อนมากขึ้นจนยากต่อการปรับตัวเชิงเศรษฐกิจ การค้นหาความเปลี่ยนแปลงเชิงเศรษฐกิจดังกล่าวและความต้องการพัฒนาจึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจพลวัตของเศรษฐกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการปรับตัวของชุมชนในบริบทของพื้นที่สูงมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งแกนนำชุมชนบ้านขอบด้ง สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง องค์การบริหารส่วนตำบลม่อนปิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่สำหรับการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนชาติพันธุ์บ้านขอบด้งและชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนชาติพันธุ์มูเซอตำ บ้านขอบด้ง ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อค้นหาความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนชาติพันธุ์มูเซอตำ บ้านขอบด้ง ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา การวิจัยมุ่งเน้นค้นหาความเปลี่ยนแปลงเชิงเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในชุมชนชาติพันธุ์มูเซอตำ บ้านขอบด้ง นับตั้งแต่เกิดการตั้งถิ่นฐานไปจนถึงช่วงเวลาที่ทำเนิการศึกษาวิจัยในปี 2567 ประเด็นศึกษาสำคัญ คือ ลักษณะทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิต อาชีพ การบริโภค การใช้ชีวิต และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งไปถึงการค้นหาปัญหาและความต้องการการพัฒนาทางเศรษฐกิจของชุมชน

ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ดำเนินงานอยู่ในบ้านขอบด้ง ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ซึ่งมีประวัติการตั้งรกรากยาวนานกว่าร้อยปีและก่อตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการในปี 2543 มีเพียง 60 หลังคาเรือน และประชากรเพียง 430 คน โดยเป็นชาวมูเซอคำร้อยละ 95 ส่วนที่เหลือเป็นชาวมูเซอแดง บ้านขอบด้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ชุมชนได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยและทำกินโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ และอยู่ภายใต้การพัฒนาและส่งเสริมการเกษตรของสถานีเกษตรหลวงอ่างขางเป็นสำคัญ ผู้คนใช้ชีวิตค่อนข้างอิสระและเรียบง่ายขณะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาและเศรษฐกิจตามยุคสมัย กลุ่มเป้าหมาย 30 คน ประกอบด้วยแกนนำชุมชนที่เป็นผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกในชุมชนที่เป็นชนชาติพันธุ์มูเซอคำซึ่งหมายรวมถึงเกษตรกร วัยกลางคนที่มีอายุระหว่าง 26-59 ปี ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี รวมทั้งตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยเฉพาะสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง และโรงเรียนบ้านขอบด้ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการดำเนินงานตามหลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัดผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงและขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกครั้ง เพื่อปกป้องสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งมีการเก็บข้อมูลเป็นความลับตลอดการดำเนินงาน ดังนี้

1) การรวบรวมและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องจากกลุ่มเป้าหมาย เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาพถ่าย แผนที่ บันทึก รายงานวิจัย และบทความออนไลน์

2) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) กับกลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และสมัครใจให้ข้อมูล โดยประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สูงอายุและวัยกลางคนประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงการผลิต อาชีพ การบริโภค และการใช้ชีวิตนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลา รวมทั้งปัญหาและความต้องการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แบบสัมภาษณ์สำหรับเยาวชนประกอบด้วยสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แบบสัมภาษณ์สำหรับแกนนำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน การสนับสนุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาและข้อเสนอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

3) การจัดประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 3 ครั้ง ๆ ละ 10 คน ครั้งที่ 1 กลุ่มเป้าหมายเป็นแกนนำหมู่บ้าน พุดคุยในประเด็นสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน การสนับสนุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาและข้อเสนอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ครั้งที่ 2 กลุ่มเป้าหมายเป็นเกษตรกรวัยกลางคน พุดคุยในประเด็นการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนา และครั้งที่ 3 กลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชน พุดคุยในประเด็นสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อความน่าเชื่อถือและการนำเสนอข้อมูลความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและสอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการถอดเทปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับกำหนดรหัส จัดกลุ่ม เปรียบเทียบข้อมูล และเรียบเรียงเนื้อหาเป็นเชิงบรรยายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเชิงเศรษฐกิจ

2) การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ค้นพบ โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) ซึ่งใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์และการ

จัดประชุมกลุ่มย่อย อีกทั้งยังใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการใช้ชุดคำถามเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่ม

3) การวิเคราะห์ตามกรอบเวลา (Timeline Analysis) โดยการกำหนดขอบเขตการเปลี่ยนแปลงเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ขอบเขตการเปลี่ยนแปลงนี้ประกอบด้วยมิติเชิงพื้นที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพโดยเฉพาะการใช้ที่ดินและโครงสร้างพื้นฐาน มิติเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิต การจ้างงาน อาชีพ และการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป และมิติวิถีชีวิตซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของผู้คนต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่และเศรษฐกิจ

ผลการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแบ่งช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชุมชนบ้านขอบด้งออกเป็น 3 ยุคสมัย (ดูตาราง 1) โดยความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างมิติเชิงพื้นที่ มิติเชิงเศรษฐกิจ และมิติวิถีชีวิตของแต่ละยุคสมัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจำแนกตามมิติเชิงพื้นที่ มิติทางเศรษฐกิจ และมิติวิถีชีวิตบ้านขอบด้ง ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ยุคสมัย	มิติเชิงพื้นที่	มิติทางเศรษฐกิจ	มิติวิถีชีวิต
ยุคที่ 1 ก่อนปี พ.ศ. 2512 ยุคเศรษฐกิจพึ่งพิงไร่ฝิ่น และไร่ข้าวหมุนเวียน	-บุกเบิก จับจองพื้นที่ทำกินได้ อิสระ -ห่างไกลความเจริญ เข้าถึงยาก	-ทำไร่/ปลูกฝิ่นเพื่อความอยู่รอด ของครอบครัว -พึ่งพาแรงงานครอบครัว -รับจ้างในภาคเกษตร	-ใช้ชีวิตเรียบง่าย และ ค่อนข้างยากลำบาก -ใช้ชีวิตบนฐานความรู้และ ประสบการณ์ดั้งเดิม
ยุคที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2512-2553 ยุคเศรษฐกิจ พึ่งพิงการเกษตรท่ามกลาง การพัฒนา	-มีสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ช่วยส่งเสริมการเกษตรและรับ ซื้อผลผลิต นำการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา สาธารณสุข	-ทำเกษตรทดแทนการปลูกฝิ่น เพื่อตอบสนองนโยบาย ห้ามค้าฝิ่น -มีรายได้จากการส่งเสริมการ ท่องเที่ยว	-ความเป็นอยู่ดีขึ้น -ประชากรและบ้านเรือน ขยายตัว -เข้าถึงบริการพื้นฐาน
ยุคที่ 3 หลังปี พ.ศ. 2554 ยุคแนวโน้มเข้าสู่เศรษฐกิจ แบบทุนนิยมหลังการ พัฒนา	-เดินทางสะดวกรวดเร็ว -เข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสาร -จำกัดการใช้ประโยชน์และ การขยายสิทธิทำกิน	-เน้นทำเกษตรเพื่อการค้า -มุ่งแสวงหารายได้ตอบสนอง รายจ่ายและหนี้สินที่เพิ่มขึ้น -รับจ้างในและนอกภาคเกษตร -รายได้จากการท่องเที่ยว ผันผวน	-คนรุ่นใหม่ออกนอกชุมชน มากขึ้น -ขาดการสืบทอดความรู้และ วิถีชีวิตดั้งเดิม

ยุคที่ 1 ก่อนปี พ.ศ. 2512 ยุคเศรษฐกิจพึ่งพิงไร่ฝิ่นและไร่ข้าวหมุนเวียน

มิติเชิงพื้นที่ที่โดดเด่น คือ อิสระในการใช้พื้นที่และความห่างไกลความเจริญ ในอดีต คนมุเซอตำมักใช้ชีวิตอย่างเร่ร่อน ไม่ค่อยเป็นหลักแหล่ง หมุนเวียนเปลี่ยนที่อยู่และทำกินไปเรื่อย ๆ ตามตอยอ่างขางเพื่อความอยู่รอด จนอาจกล่าวได้ว่า ชาวมุเซอตำเป็นผู้บุกเบิกตอยอ่างขาง เริ่มแรกที่มาปักหลักอยู่บ้านขอบด้ง พื้นที่เต็มไปด้วยป่าหญาคา อยู่ห่างไกลความเจริญมาก ไม่มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีน้ำประปาใช้ ไม่มีสถานบริการสุขภาพ ไม่มีสถานศึกษา ไม่มีเส้นทางรุดผ่าน มีแต่ทางเดินสำหรับคนและม้าที่ถูกใช้เป็นพาหนะ มีคนมุเซออยู่ร่วมกันไม่มากนัก มีบ้านอยู่ประมาณ 10 หลังคาเรือน ผู้คนสามารถจับจองพื้นที่ได้อย่างอิสระโดยไม่ทราบเขตแดนและไม่ทราบข้อกฎหมายอยากจับจองพื้นที่ปลูกบ้านตรงไหนก็ปลูก อยากปลูกข้าวตรงไหนก็ปลูก อยากปลูกฝิ่นตรงไหนก็ปลูก กิจกรรมทาง

เศรษฐกิจจึงเน้นไปที่การพึ่งพิงการทำไร่ฝิ่นและไร่ข้าวหมุนเวียนเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว ซึ่งส่งผลให้การใช้ชีวิตของผู้คนเป็นไปอย่างเรียบง่ายและค่อนข้างยากลำบาก เน้นการสร้างบ้านชั่วคราวคล้ายกระท่อม มีเตาไฟสำหรับทำอาหารและสุ่มไฟให้ความอบอุ่น ตัวบ้านเป็นไม้ฟากและหลังคามุงจาก และสามารถรื้อถอนได้ง่ายเมื่อต้องโยกย้ายหรือเสื่อมสภาพ ในแต่ละวันต้องตื่นแต่เช้าไปทำไร่ปลูกลิ่น เสาะหาอาหารประทังชีวิตไปวัน ๆ และเข้านอนแต่หัวค่ำ ยามเจ็บไข้ได้ป่วย ต้องพึ่งหมอยาสมุนไพรและปู่จ้อง (ผู้นำทางจิตวิญญาณหรือผู้นำพิธีกรรมของชนชาติพันธุ์มูเซอคำ) ให้ทำพิธีกรรมเรียกเทพเจ้าให้ช่วยดูแลรักษา ให้หมอผีช่วยสะเดาะเคราะห์และปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายเพื่อความ รู้สึกมั่นคงและปลอดภัย และอยู่อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกันในชุมชนเป็นหลัก ช่วยกันตักน้ำมาใช้ ช่วยกันทำไร่และปลูกลิ่น เป็นต้น ตลอดจนยึดมั่นในความเชื่อต่อเทพเจ้า “ฮือฮา” และประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมชนเผ่าอย่างเคร่งครัด ให้ความเคารพนับถือผู้นำชุมชน ปู่จ้อง และผู้อาวุโส รวมทั้งร่วมกันทำพิธีกรรมเสมอ เรียกขวัญข้าว พิธีกินข้าวใหม่ และเด่นจะคีเฉลิมฉลองและหาคู่แต่งงาน เป็นต้น

อีกนัยหนึ่ง ลักษณะเศรษฐกิจในยุคนี้เป็นแบบยังชีพ เน้นการทำมาหากินตามความรู้และประสบการณ์ดั้งเดิมเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกในครอบครัวเป็นหลัก อาศัยน้ำฝนในการทำข้าวไร่หมุนเวียนบนดอย ทำไร่ฝิ่นเพื่อแลกอาหารและข้าวของจำเป็นกับพ่อค้าที่แบกของมาขาย มีการเดินลัดดอยไปขายฝิ่นในตำบลและต่างตำบลอย่างยากลำบาก และยังมีกรปลูกพืชผักสวนครัวแซมไว้ในไร่เพื่อเก็บกินตลอดปี เลี้ยงหมูดำและไก่พื้นบ้านเป็นอาหารและประกอบพิธีกรรม เข้าป่าไปขุดมันและลำสัตว์เป็นอาหารโดยมักรวมกลุ่มกันไปและนำมาแบ่งปันกัน สัตว์ที่ชอบล่าเป็นฟาน หมูป่า และเม่น อาหารหลักเป็นข้าวกับเกลือ น้ำพริก ผักลวก และหมูต้มผักกาด อีกทั้งยังต้องออกไปรับจ้างปลูกและแบกมันอาลูให้คนจีนฮ่อหรือจีนยูนนานซึ่งหนีภัยสงครามเข้ามาอยู่กับกองกำลังอดีตทหารจีนคณะชาติ (กองพล 93) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 บริเวณบ้านหลวงและบ้านคุ่ม ตำบลแม่มอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ที่อยู่ใกล้กับสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ทั้งนี้สมาชิกในครอบครัวยังเป็นแรงงานสำคัญของความอยู่รอดตามวัฒนธรรมชาวมูเซอที่นิยมมีลูกหลายคนเพื่อให้ช่วยพ่อแม่ทำงานและทำมาหากิน

ยุคที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2512-2553 ยุคเศรษฐกิจพึ่งพิงการเกษตรท่ามกลางการพัฒนา

การใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมของผู้คนยังคงดำเนินไปเรื่อย ๆ พร้อมกับจำนวนประชากรที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจากการชักชวนญาติพี่น้องชาวมูเซอคำมาอยู่ด้วยกัน จากบ้าน 10 เป็น 20 และ 30 หลังคาเรือน ขณะที่มิติเชิงพื้นที่และเศรษฐกิจเริ่มเปลี่ยนไปจากการเข้าไปเกี่ยวข้องกับนโยบาย กฎหมาย การพัฒนา และการส่งเสริมการเกษตร ตั้งแต่ปี 2512 ที่มีการก่อตั้งสถานีเกษตรหลวงอ่างขางขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์วิจัยพันธุ์พืชและไม้ผลเมืองหนาว และช่วยส่งเสริมอาชีพการเกษตรให้ชาวเขา สถานีเกษตรหลวงอ่างขางนี้ดำเนินงานภายใต้มูลนิธิโครงการหลวงที่จัดตั้งขึ้นในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา ลดการปลูกลิ่น และอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและทรัพยากรธรรมชาติ ชาวมูเซอคำเริ่มรับรู้จากเจ้าหน้าที่สถานีว่า การปลูกและค้าฝิ่นนั้นผิดกฎหมายการประกาศห้ามค้าฝิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 ซึ่งตอบสนองต่อนโยบายแก้ไขปัญหาคาความมั่นคงแห่งชาติสำหรับชาวเขาและการป้องกันปราบปรามยาเสพติดของประเทศมหาอำนาจตะวันตก อีกทั้งพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยบ้านขอบดงนั้นอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ภายใต้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติปี พ.ศ. 2507 คนขอบดงจึงไม่สามารถทำไร่หมุนเวียนได้อีก อย่างไรก็ตาม คนขอบดงยังไม่สามารถเลิกการปลูกลิ่นและการทำไร่หมุนเวียนได้ในทันทีเนื่องจากขาดอาชีพรองรับจึงจำเป็นต้องทำมาหากินแบบเดิมต่อไปด้วยความรู้สึกหวาดระแวง ขณะเดียวกันสถานีเกษตรหลวงอ่างขางพยายามเข้าไปส่งเสริมอาชีพการเกษตรทดแทนการปลูกลิ่นอย่างต่อเนื่อง และนำการพัฒนาหมู่บ้านด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การศึกษา และการสาธารณสุข โดยได้รับการอนุญาตให้ดำเนินการจากกรมป่าไม้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนเชิงพื้นที่ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขางส่งเสริมการเพาะปลูกและรับซื้อดอกไม้ พืชผัก และผลไม้เมืองหนาวหลายชนิดในพื้นที่ทำกินเดิมที่จับจองไว้ อีกทั้งยังชักชวนให้คิดวิเคราะห์เปรียบเทียบรายได้จากการทำเกษตรกับการค้าฝิ่น เมื่อชาวบ้านเห็นว่า การค้าฝิ่นมีรายได้ต่ำกว่าและยังผิดกฎหมายอีกด้วย จึงค่อย ๆ ยุติการปลูกฝิ่นไปโดยสมัครใจ ตามมาด้วยการเลิกทำไร่ข้าวแบบหมุนเวียน ทั้งนี้ผลผลิตที่โครงการหลวงส่งเสริมและรับซื้อได้แก่ ถั่วแดง มันอาลู กาแฟ ดอกเกลดิโอไลด์ ดอกเบญจมาศ ดอกคาเนชั่น กระหล่ำม่วง กระหล่ำหัวใจ ท้อ บ๊วย พลับ สาลี่ แอปเปิ้ล และสตรอว์เบอร์รี่ ตามลำดับ อีกทั้งประมาณปี พ.ศ. 2543 มูลนิธิโครงการหลวงยังช่วยเรื่องการจัดสรรพื้นที่ทำกินให้ถูกต้องตามกฎหมายครอบครัวละ 1 ไร่ โดยให้สามารถขอขยายพื้นที่ได้อีกสำหรับปลูกหลานที่เติบโตขึ้น และช่วยปรับพื้นที่ที่เพาะปลูกให้เป็นลักษณะขั้นบันได นับแต่นั้นมาสตรอว์เบอร์รี่กลายเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ เพราะให้รายได้ดีที่สุดในช่วงฤดูหนาว รองลงมาเป็นพืชผัก ส่วนผลผลิตอื่นเริ่มลดน้อยถอยลงไปจนไม่มีการเพาะปลูกอีก แต่ยังมีพอเห็นต้นท้อ บ๊วย และพลับให้เห็นอยู่บ้าง นอกจากนี้คนชอบดั่งยังได้รับการส่งเสริมให้เลี้ยงวัว ขยาย และเลี้ยงควายเป็นแรงงาน ซึ่งต่อมาคนเลี้ยงค่อย ๆ หายไปเนื่องจากขาดพื้นที่เลี้ยงและคนให้เวลากับการเพาะปลูกมากกว่า

ในยุคนี้การท่องเที่ยวยังเป็นรายได้เสริมของคนชอบดั่งนอกเหนือจากการเกษตร มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนมุสลิมที่นับตั้งแต่ช่วงที่ยังปลูกฝิ่นแล้วซื้อดอกไม้กลับไปเป็นที่ระลึก ต่อมานักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขางสามารถพลิกพื้นที่ป่าห้วยคาและไร่ฝิ่นให้เต็มไปด้วยพืชพรรณและดอกไม้เมืองหนาวจนเป็นที่เลื่องลือ และเปิดให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวให้มีโอกาสได้สัมผัสอากาศหนาวเย็นและหมอกยามเช้า มีข้อมูลว่า นักท่องเที่ยวค่อนข้างหนาแน่นในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์และฤดูหนาว โดยมีประมาณปีละ 30,000-50,000 คน นับแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากที่รัฐประกาศนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเร่งด่วนในปี พ.ศ. 2542 ความนิยมท่องเที่ยวสถานีเกษตรหลวงอ่างขางก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจตลอดเส้นทางเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ถึงอำเภอฝาง และชุมชนบริเวณดอยอ่างขางรวมทั้งบ้านชอบดั่ง บริเวณหน้าสถานีเป็นจุดจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม และสินค้าของชุมชนมากมายโดยเฉพาะผลผลิตทางการเกษตร คนชอบดั่งแสวงหารายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสตรอว์เบอร์รี่ พืชผัก และกำไลถักหญ้าอูปูแค (หญ้าชนิดนี้มักขึ้นบนดอยสูงที่อากาศหนาวเย็น มีลักษณะเป็นเส้นยาวและเหนียวเมื่อถูกน้ำ ชาวมุสลิมดำนานิยมถักใส่เพื่อเป็นเครื่องรางตามความเชื่อ) ที่นี้ อีกทั้งยังมีรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ให้นักท่องเที่ยวที่มักแวะเวียนไปชมไร่สตรอว์เบอร์รี่ และหมู่บ้านชอบดั่ง และรายได้จากการจำหน่ายสินค้าที่ร้านค้าชุมชนของหมู่บ้านชอบดั่งใกล้กับหอประชุมหมู่บ้าน เช่น อาหาร เครื่องดื่ม สตรอว์เบอร์รี่ พืชผัก กำไลถักหญ้าอูปูแค ผ้าทอขนเฒ่า และพิน

ยุคที่ 3 หลังปี พ.ศ. 2554 ยุคแนวโน้มเข้าสู่เศรษฐกิจแบบทุนนิยมหลังการพัฒนา

ผลการพัฒนาในยุคก่อนหน้านี้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่อย่างชัดเจน สภาพป่าห้วยคาในอดีตถูกเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่การเกษตร อาคารเรียน ถนนหนทาง และพื้นที่สาธารณะจนหมดสิ้น อีกทั้งยังทำให้คนบ้านชอบดั่งสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น ทุกคนสามารถเข้าถึงน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตรได้ดีขึ้น เข้าถึงไฟฟ้าที่ส่องสว่าง เข้าถึงการคมนาคมที่รวดเร็วกว่าโดยใช้รถเป็นยานพาหนะทดแทนม้า เข้าถึงเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่เท่าทันโลกภายนอกมากขึ้น เข้าถึงสถานบริการสาธารณสุขใกล้และใกล้ชุมชนให้เป็นที่พึ่งยามเจ็บป่วยได้มากขึ้น เข้าถึงสถาบันการศึกษาที่ช่วยขัดเกลาภาษา ให้ความรู้ และเพิ่มทางเลือกอาชีพให้คนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกันกับเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการใช้ชีวิตจากความเจริญที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมบริโภคนิยม ผู้คนอยากมีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อตอบสนองรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น ค่าอาหาร ค่าน้ำ และค่าไฟ เป็นต้น และตอบสนองความอยากได้อย่างมีโดยเฉพาะรถและโทรศัพท์มือถือ ยิ่งมีจำนวนสมาชิกครอบครัวเพิ่มขึ้น ก็ยังมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเหมือนเงาตามตัว ลักษณะบ้านเรือนแบบดั้งเดิมส่วนใหญ่เริ่มเปลี่ยนจากหลังคามุงหญ้าคาเป็นมุง

เมทัลลิจท์ สังกะสี หรือกระเบื้อง และตัวบ้านบางหลังเริ่มเปลี่ยนจากไม้เป็นไม้ผสมปูน เนื่องจากขาดแคลนไม้และ
 หน้าคาที่เป็นวัสดุสำคัญภายในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมผู้คนยังคงใช้ชีวิตตามฐานะและไม่ฟุ้งเฟ้อมาก
 นัก อีกทั้งยังคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ อยู่อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย และยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี
 วัฒนธรรมดั้งเดิมโดยเฉพาะการให้ความเคารพผู้นำและผู้อาวุโส การนับถือและบูชาเทพเจ้า “อ้อซา” และ
 การประกอบพิธีกรรมชนเผ่ามูเซอ

อีกนัยหนึ่งลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพในอดีตเริ่มมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่เศรษฐกิจแบบทุนนิยม
 ที่ผู้คนจำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อแสวงหารายได้ให้เพียงพอต่อรายจ่าย และพยุฐานทางเศรษฐกิจของ
 ครอบครัว การเกษตรเป็นอาชีพหลักโดยเน้นการเพาะปลูกผักและพืชผลเพื่อขายมากกว่าบริโภคในครัวเรือน
 ส่วนความนิยมเลี้ยงวัวควายลดลง ยังคงเหลือแต่การเลี้ยงหมูดำและไก่เพื่อเป็นอาหารและประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้ได้
 อาศัยที่ดินทำกินที่รัฐเป็นเจ้าของและจัดสรรให้ภายใต้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และใช้ความรู้
 ดั้งเดิมในการผลิตผสมผสานกับความรู้ใหม่จากการส่งเสริมของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ในแต่ละรอบฤดูกาลผลิต
 เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของโครงการหลวงร่วมมือกับสถานีเกษตรหลวงอ่างขางในการวางแผนการผลิตและกำหนด
 โควตาบริโภค ผลผลิตที่มักส่งขายให้กับโครงการหลวงตามโควตาที่กำหนด คือ สตรอว์เบอร์รี่ และพืชผัก เช่น ผัก
 กระหล่ำหัวใจ ผักกระหล่ำปลีม่วง ผลักกระหล่ำปลีแดง มะเขือเทศเชอร์รี่ ขณะเดียวกันการประกอบอาชีพการเกษตร
 ทำให้ชาวบ้านบางคนจำเป็นต้องกู้หนี้ยืมสินมาลงทุนการเกษตรในกรณีที่ผลผลิตไม่คอยดี แหล่งกู้ยืม ได้แก่ ธนาคาร
 เพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ และสหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงอ่างขาง
 จำกัด รวมทั้งพบการหยิบยืมครอบครัว เครือญาติ และเพื่อนบ้านเพื่อมาซื้อรถ อย่างไรก็ตามคนไม่ค่อยก่อหนี้ และ
 ไม่ค่อยพบปัญหาหนี้สินค้ำงเนื่องจากความมีวินัยของชาวมูเซอ

นอกจากนี้ยังพบการทำนาข้าวเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น และการปลูกลิ้นจี่ โดยใช้ที่ดินทำกิน
 ที่เคยปลูกข้าวไร่ และการเช่าที่ดินทำกินตามดอยในหมู่บ้านใกล้เคียงโดยเฉพาะบ้านป่าคา บ้านหนองเต่า และ
 บ้านม่วงชุม ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นถิ่นฐานทำกินดั้งเดิมและมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ
 กันอยู่ อีกทั้งยังพบการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อขายบริเวณตำบลแม่ข้า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในระบบการ
 ผลิต แรงงานหลักยังคงเป็นสมาชิกในครอบครัวและการเอามือเพื่อหมุนเวียนการใช้แรงงานระหว่างครอบครัว
 สำหรับช่องทางการจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ การส่งขายให้โครงการหลวงตามโควตาซึ่งค่อนข้างจำกัดจากจำนวน
 เกษตรกรที่เพิ่มขึ้น การขายให้นักท่องเที่ยวที่ร้านค้าชุมชน การขายให้กับผู้ที่มารับซื้อในหมู่บ้าน การขายให้กับ
 บริษัทและโรงงานรับซื้อโดยตรง การขายที่หน้าสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง และการรวมตัวกันออกไปเร่ขายนอก
 ชุมชน นอกเหนือจากอาชีพการเกษตร ยังพบอาชีพค้าขาย ได้แก่ การเปิดร้านค้าในหมู่บ้าน และอาชีพรับจ้าง เช่น
 รับราชการที่สถานีอุตุนิยมวิทยา บ้านนอแล รับจ้างรายวันเพื่อแผ้วถางพื้นที่และขุดบัวหิมะ

ช่วงเวลานี้ยังคงเคยเป็นยุคทองจากการเติบโตของการท่องเที่ยวในยุคก่อนหน้า เศรษฐกิจบ้านขอบด้งเฟื่องฟู
 เป็นอย่างมากโดยเฉพาะช่วงปี 2554-2559 คนขอบด้งสามารถแสวงหารายได้จากนักท่องเที่ยวได้มากมาย
 ขณะที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขางเพิ่มยอดรับซื้อสตรอว์เบอร์รี่และพืชผัก ประมาณปี 2554 ยอดขายสตรอว์เบอร์รี่
 รวมทั้งหมู่บ้านสูงมากถึง 9 ล้านบาทต่อปี เพียงแค่ไม่กี่ชั่วโมงในช่วงเช้าก็ได้เงินหลายพันบาทต่อคนจากการนั่งขาย
 สตรอว์เบอร์รี่หน้าสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง และยังมีรายได้จากการขายพืชผัก กำไลหญ้าอึบแค ผ้าทอและ
 เครื่องประดับชนเผ่าแก่นักท่องเที่ยวมากมายที่มาเยือนสถานีเกษตรหลวงอ่างขางและหมู่บ้านขอบด้ง เด็กเยาวชน
 ยังมีรายได้จากการเป็นมัคคุเทศก์ การเปิดหมวก เต็นท์จะคี (ลักษณะการเต็นท์ในพิธีกรรมสำคัญตามประเพณี
 ชาวมูเซอ) กิจกรรมวัฒนธรรม และเล่นรอบกองไฟ อีกทั้งธุรกิจค้าขายในหมู่บ้านยังเป็นไปได้ด้วยดี มีการรับสินค้า
 จากภายนอกมาขายด้วย เช่น บัวหิมะของบ้านหลวง เสื้อผ้าและเครื่องประดับของแม่สาย คนขอบด้งจึงไม่จำเป็นต้อง

ออกไปรับจ้างและนั่งรถไปขายสินค้าไกลถึงต่างอำเภอและต่างจังหวัด อย่างไรก็ตาม นับแต่ปี พ.ศ. 2561 การท่องเที่ยวกลับซบเซาทำให้รายได้คนชอบดั่งหดหายไปอย่างมาก มีการรื้อถอนที่พักของชุมชนบริเวณตอย่างขวางทั้งหมดจากการบุกรุกป่าอนุรักษ์ของคนนอกชุมชน สถานีเกษตรหลวงอ่างขางจึงชะลอส่งเสริมการท่องเที่ยวและปิดให้บริการที่พักของตนเองและชุมชน คนชอบดั่งจึงต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดโดยหันเข้าสู่การทำเกษตร เร่ขายผลผลิตนอกชุมชน และรับจ้างมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงวิถีการใช้ชีวิตที่ชัดเจนมากขึ้นในยุคนี้ คือ แนวโน้มของผู้คนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่จะออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชนมากขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดในการขยายที่ดินทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ขณะที่ครอบครัวขยายใหญ่ขึ้นและจำนวนประชากรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น อีกทั้งการส่งเสริมการศึกษายังเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองสู่ทางเลือกในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย สำหรับคนรุ่นเก่าที่เป็นวัยกลางคนและผู้สูงอายุอาจจะยังคงใช้ชีวิตในชุมชนตามความคุ้นเคย ความรู้ และประสบการณ์ดั้งเดิมที่มี ช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าอาจจะห่างกันมากขึ้นเพราะความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ ลูกหลานอาจจะออกไปใช้ชีวิตนอกชุมชนมากกว่าอยู่ช่วยพ่อแม่ป่ย่าตายายและร่วมกิจกรรมชุมชนตามวิถีดั้งเดิม

ความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจ

1) การพัฒนาการเกษตร แม้ชุมชนมุเซอตำบ้านชอบดั่งจะก้าวเข้าสู่ยุคของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและชุมชนเริ่มเรียนรู้การประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น แต่ยังคงพึ่งพิงเศรษฐกิจจากการเกษตรเป็นหลักโดยเฉพาะสตรอว์เบอร์รีที่เป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ จึงต้องการให้เพิ่มมูลค่าการเกษตร ผ่านการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตการเกษตรเพื่อยกระดับราคาสินค้าการเกษตรควบคู่ไปกับการส่งเสริมการตลาด เช่น การทำสตรอว์เบอร์รีอบแห้ง การทำไวน์สตรอว์เบอร์รี เนื่องด้วยเกษตรกรต้องประสบกับปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ผลผลิตเน่าเสีย และขาดช่องทางการขายผลิตภัณฑ์แปรรูปจนเกิดความท้อแท้และยุติการทำไป รวมไปถึงการส่งเสริมทำเกษตรที่ให้มูลค่าสูงในพื้นที่จำกัดเนื่องจากจำนวนสมาชิกครอบครัวที่เพิ่มขึ้นจนไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินได้ ตลอดจนการพัฒนาและจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรควบคู่ไปด้วย ที่ผ่านมามีชาวบ้านมักประสบกับปัญหาน้ำไม่เพียงพอต่อการเกษตรในฤดูแล้งซึ่งมักอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน และมีคนแอบต่อท่อน้ำจากประปาภูเขาเพื่อการอุปโภคบริโภคมาใช้เพื่อการเกษตรจนขาดแคลนน้ำใช้ในครัวเรือน อีกทั้งยังมีคนลักลอบทิ้งสิ่งปฏิกูลบริเวณต้นน้ำทำงานปนเปื้อนผลผลิตการเกษตรและน้ำบริโภค ดังนั้นจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ครัวเรือนกักเก็บน้ำ และจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรให้เพียงพอโดยการสร้างข้อตกลงการใช้น้ำและปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นอย่างเคร่งครัด ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพแหล่งน้ำ และจัดสรรที่ดินให้เพียงพอและพิจารณาให้สิทธิการครอบครองที่ดินทำกินอย่างถูกกฎหมายเพื่อความมั่นคงทางอาชีพของลูกหลาน เพื่อให้ลูกหลานประกอบอาชีพในชุมชนมากขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อความแน่นแฟ้นของครอบครัวและความเป็นชุมชน

2) การพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชนเหมือนที่ผ่านมา ควรมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง เช่น ประชาสัมพันธ์ จัดโปรแกรมเดินป่าและชมธรรมชาติ ชมไร่สตรอว์เบอร์รี เปิดลานเต้นจะคี และจัดกิจกรรมรอบกองไฟ รวมไปถึงการอนุญาตให้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น บริการโฮมสเตย์ จัดระเบียบร้านค้า ร้านอาหาร สินค้าเกษตร หัตถกรรมชนเผ่า และของที่ระลึกต่าง ๆ ขณะที่ชุมชนควรมีการจัดการที่ดีเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต โดยเฉพาะการอนุรักษ์สืบสานอัตลักษณ์ชนเผ่ามุเซอตำ และการจัดการกับปัญหาขยะโดยการรณรงค์กระตุ้นจิตสำนึกให้ความรู้ในคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

3) การพัฒนาสังคม เพื่อให้เป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดย

- การพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม และพัฒนาให้คนมีศักยภาพด้านภาวะผู้นำ สามารถคิดวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกอย่างเท่าทัน มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้เป็นประโยชน์โดยเฉพาะเพื่อการติดต่อค้าขาย และการเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าใจต่อปัญหาและหาทางแก้ไข รวมทั้งเสนอโครงการพัฒนาได้ด้วยตนเอง

- การส่งเสริมการศึกษา โดยการปรับทัศนคติแก่ผู้ประกอบการเพื่อให้เห็นความสำคัญของการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสายอาชีพศึกษาเพื่อเพิ่มทางเลือกการประกอบอาชีพแก่ลูกหลานเพราะมีข้อจำกัดในการขยายพื้นที่ทำการเกษตร อีกทั้งควรให้ทุนการศึกษาแก่ครอบครัวที่มีฐานะยากจนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไปจนถึงระดับปริญญาตรีหรือสายอาชีพศึกษา

- การส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชนอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชนในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีภาวะผู้นำ และรู้จักพึ่งพาตนเอง เช่น เล่นกีฬา ทำสื่อสร้างสรรค์ ทำฝายชะลอน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำ ทำแกวกันไฟ ทำธนาคารขยะ และบริหารจัดการกองทุนเยาวชน

สรุปและอภิปรายผล

เศรษฐกิจชุมชนมูเซอตำบลบ่านพื้นที่สูงบ้านขอบด้งชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจตามทฤษฎีของ Kuznets ในแง่มุมที่เปลี่ยนผ่านจากลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพเข้าสู่เศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ยังคงพึ่งพิงภาคเกษตรเป็นหลัก และอาศัยรายได้จากภาคบริการการท่องเที่ยวในช่วงเวลาหนึ่งตามแนวนโยบายภาครัฐ (Baymul & Sen, 2020) โครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงนี้คล้ายคลึงกับพัฒนาการเศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือที่เริ่มจากการพัฒนาเส้นทางรถไฟสายเหนือและเร่งการผลิตเพื่อการส่งออกจนรูปแบบการเกษตรแบบยังชีพเปลี่ยนไปเป็นเกษตรแบบพาณิชย์ (Siriwongwanngarm & Thitiluck, 2022) ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ โดยเฉพาะสถานีเกษตรหลวงอ่างขางที่เอื้อให้ชุมชนบ้านขอบด้งเรียนรู้การทำเกษตรและช่วยรับซื้อผลผลิต รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยกระจายความเจริญและทรัพยากรสู่ชุมชนพื้นที่สูง ขณะเดียวกันอิทธิพลของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มุ่งสะสมทุนและทำกำไรในระบบเศรษฐกิจกำลังส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านขอบด้ง (Awan, 2016) ผู้คนเน้นลงทุนเพิ่มเพื่อแสวงหารายได้ไปตอบสนองรายจ่ายและการใช้ชีวิตที่ตัดเทียมสังคมสมัยใหม่มากขึ้นอันเป็นสัญญาณของความเปราะบางทางเศรษฐกิจ (Thaha & Galib, 2022) มีหนี้สินเพิ่มขึ้นและเกิดการหันเหไปพึ่งพารายได้นอกชุมชนแทนภาคเกษตรจากการเคลื่อนย้ายแรงงานรุ่นใหม่ ขณะที่อัตลักษณ์ชุมชนชาติพันธุ์กำลังเริ่มสลายจากวัฒนธรรมการใช้ชีวิตดั้งเดิมที่เปลี่ยนไป

นอกจากนี้ยังพบความเปราะบางของทรัพยากรธรรมชาติจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจชุมชนบ้านขอบด้ง ข้อจำกัดของการบริหารจัดการที่ดินทำกินและแหล่งน้ำให้ทั่วถึงกำลังลดทอนความยั่งยืนของการดำรงชีพ (Sustainable Livelihoods) ที่พึ่งพิงภาคเกษตร (Debnath, 2019) ชุมชนบ้านขอบด้งต้องประสบกับปัญหาสิทธิและความมั่นคงในที่ดินทำกินเช่นเดียวกับเกษตรกรชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่อาศัยอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ (Jeerat et al., 2022) สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยกระตุ้นให้คนออกนอกภาคการเกษตร การที่ชุมชนบ้านขอบด้งเสนอให้เพิ่มมูลค่าการเกษตรจึงเป็นความสมเหตุสมผลตามหลักการพัฒนาเกษตรบนพื้นที่สูงโดยมุ่งเน้นการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพการผลิต การแปรรูป และการจำหน่ายเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการตลาด (Talemgri & Pongkijvorasin, 2017) อีกทั้งควรส่งเสริมการทำเกษตรในพื้นที่จำกัดและทางเลือกอาชีพอื่นควบคู่ไปกับการเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นฐานของการดำรงชีพที่ยั่งยืนเพื่อชะลอความเปราะบางทางเศรษฐกิจจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ความท้าทายอีกประการหนึ่งของชุมชนบ้านขอบด้งคือ การปรับตัวทางเศรษฐกิจอย่างรู้เท่าทันโดยการพัฒนาคนให้มีศักยภาพความเป็นผู้นำและสามารถรับมือกับ

การเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งอาจพิจารณาประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นเครื่องมือหนึ่งของการพัฒนา เนื่องด้วยหลักการที่เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและทางออกทดลองแก้ปัญหา และประเมินผลเพื่อการปรับปรุง (Clark et al., 2020)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นที่สูง

ข้อเสนอต่อชุมชนพื้นที่สูง

- ควรรวมกลุ่มเพื่อให้ความช่วยเหลือกันด้านเศรษฐกิจโดยร่วมพัฒนาคุณภาพผลผลิตการเกษตร การแปรรูป และการจัดจำหน่าย รวมทั้งเป็นแหล่งเงินทุนยามฉุกเฉิน
- ควรสร้างความตระหนักถึงผลกระทบและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อการปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันผ่านระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองมากขึ้น
- ควรฟื้นฟู อนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรมการใช้ชีวิตและอัตลักษณ์ของชนชาติพันธุ์เพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

- ควรเน้นการกระจายการเติบโตทางเศรษฐกิจจากส่วนกลางสู่ภูมิภาคโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนทดแทนการพึ่งพาเศรษฐกิจส่วนกลาง
- ควรสนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถของผู้นำของชุมชนบนพื้นที่สูงในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการใช้ชีวิตที่ยั่งยืน
- ควรเน้นการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมเพื่อส่งเสริมการเกษตรและการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนในชุมชนพื้นที่สูง
- ควรเน้นการส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางการเกษตรของชุมชนพื้นที่สูงควบคู่ไปกับการส่งเสริมอาชีพทางเลือก

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาความเป็นผู้นำและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนบ้านขอบด้ง ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการปรับตัวเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบนพื้นที่สูงเพื่อรองรับการพัฒนาชุมชนสู่อนาคต สนับสนุนโดยมูลนิธิโครงการหลวง คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ รวมทั้งผู้ที่เอื้อเพื่อข้อมูลทุกท่านจนสำเร็จไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- Awan, A. G. (2016). Wave of Anti-Globalization and Capitalism and its impact on World Economy. *Global Journal of Management and Social Sciences*, 2(4), 1-21.
- Baymul, C., & Sen, K. (2020). Was Kuznets right? New evidence on the relationship between structural transformation and inequality. *The Journal of Development Studies*, 56(9), 1643–1662. <https://doi.org/10.1080/00220388.2019.1702161>

- Bezrukov, N., Huk, L., Chmil, H., Verbivska, L., Komchatnykh, O., & Kozlovskiy, Y. (2022). Digitalization as a trend of modern development of the world economy. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 18, 120–129. <https://doi.org/10.37394/232015.2022.18.13>
- Clark, J. S., Porath, S., Thiele, J., & Jobe, M. (2020). *Action research*. Manhattan, Kansas: New Prairie Press.
- Debnath, B. (2019). Efficacy of sustainable livelihood approach as a tool for measuring socioeconomic condition as compared to other tools. *International Journal of Applied Social Science*, 6(2), 445-9.
- Jeerat, P., Kruekum, P., Sakkatath, P., Rungkawat, N., & Fongmul, S. (2022). A potential elevation model of sustainable agriculture practice of small-scale farmers in highland local communities, Chiang Mai Province. *Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies*, 7(3), 479-499. (In Thai).
- Liu, X. (2020). Structural changes and economic growth in China over the past 40 years of reform and opening-up. *China Political Economy*, 3(1), 19-38. <https://doi.org/10.1108/CPE-05-2020-0010>
- Manachansuk, S., & Kittisaro, P.B. (2021). Evolution of government, economy, and society of Thailand. *Journal of Research and Academics*, 4(1), 255-268. (In Thai).
- Pounpunwong, W. (2017). The development of rural into the urban: a case study Doi Mon Cham, Mae Rim district, Chiang Mai Province. *Journal of Political Science and Public Administration Journal*, 8(2). 55-80. (In Thai).
- Rattanachauy, S. (2017). Community development in dynamic of new era. *Journal of Politics and governance*, 7(1), 72-87. (In Thai).
- Siriwongwannangarm, P. & Thitiluck, S. (2022). Community economic development in the upper northern region of Thailand: potential and roles of community and state in the development. *Journal of MCU Peace Studies*, 10(1), 227-239. (in Thai).
- Talerngsri, K., & Pongkijvorasin, S. (2017). *Agricultural business on highlands and sustainability: lesson learns and recommendations for development*. Bangkok: knowledge Network Institute of Thailand and Thailand Research Fund.
- Thaha, R., & Galib, W. K. (2022). Analysis of modernization theory in the perspective of Rostow's economic growth theory. *Journal of Judikultura*, 1(1), 24–30. <https://doi.org/10.61963/jkt.v1i1.24>
- Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2020). *Economic development* (13th ed.). Pearson.
- Tran, D. T., Doan, M. H., & Do, N. T. (2020). Vietnam after 2020: toward a prosperous economy, social inclusion and environmental sustainability. *International Journal of Economic Policy Studies*, 14(2), 313–326. <https://doi.org/10.1007/s42495-020-00046-x>
- Yamsrisuk, C. & Issariyanon, S. (2021). Political economy on economic changes of Phuket Province. *Nakhon Lampang Buddhist's Journal*, 10(3), 86-97. (In Thai).